

KAUSTISEN KUNNAN VARHAISKASVATUKSEN JA
ESIOPETUKSEN TASA-ARVO- JA
YHDENVERTAISUUSSUUNNITELMA 2024-2027

Kaustisen kunnan varhaiskasvatus ja esiopetus

6.6.2024

Sisällys

1. JOHDANTO	3
2. LAINSÄÄDÄNTÖ	4
3. VARHAISKASVATUKSEN JA ESIOPETUKSEN ARVOT JA TAVOITTEET	5
4. KESKEISET KÄSITTEET	6
4.1. Sukupuolisensitiivisyys	6
4.2. Sukupuolten moninaisuus.....	6
4.3. Antirasismi.....	6
4.4. Normitietoisuus.....	7
5. TOIMINNALLINEN TASA-ARVO- JA YHDENVERTAISUUSUUNNITTELU.....	8
5.1. Selvitys.....	8
5.2. Kehittäminen	8
5.3. Arviointi.....	8
5.4. Toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelutyö Kaustisen varhaiskasvatuksessa	9
LÄHTEET	10
LIITE 1 Pajalan päiväkodin toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma.....	11
LIITE 2 Kinon esiopetusyksikön toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma	18
LIITE 3 Omenapuun esiopetusyksikön toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma.....	20
LIITE 4 Puumalan esiopetusyksikön toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma.....	23
LIITE 5 Perhepäivähoidon toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma.....	24

1. JOHDANTO

Tasa-arvolaki (609/1986) ja laki yhdenvertaisuudesta (1325/2014) velvoittavat varhaiskasvatusta laatimaan koko varhaiskasvatusta- ja esiopetusta koskevan tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman sekä toimipaikkakohtaiset toiminnalliset tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmat. Tämä Kaustisen varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen yhteinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma koskee myös Kaustisen kunnan perhepäivähoitoa ja se on päivitettävä viimeistään kesäkuussa 2027.

Suunnitelman tavoitteena on, että tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyö tulee osaksi varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen arkea ja sen avulla ennaltaehkäistään eri syistä johtuvaa syrjintää. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuus tarkoittaa Kaustisen varhaiskasvatuksessa sitä, että kaikkia kohdellaan tasapuolisesti, yhdenvertaisesti ja syrjimättä. Lisäksi kaikilla tulee olla tasavertaiset mahdollisuudet ihmisen eri ominaisuuksista huolimatta.

Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus ovat osa Kaustisen varhaiskasvatuksen mukaisista inklusiivisuuden periaatteista. Ryhmäkohtainen toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma velvoittaa kasvattajayhteisöä pohtimaan omia asenteitaan ja niiden näkymistä omassa toiminnassaan. Yhteisössä tulee vallita myönteinen ja kannustava ilmapiiri, jossa on mahdollisuus avoimeen keskusteluun ja tiedonhankintaan. Lasten ja huoltajien kanssa keskustellaan avoimesti ja ennakkoluulottomasti ilman, että minkäänlaisia henkilökohtaisia asenteita estetään tai edistetään. Varhaiskasvatuksen henkilökunta tunnistaa ja kunnioittaa moninaisia ihmisenä olemisen malleja toimien samalla niin, että jokainen lapsi kokee olonsa hyväksytyksi ja rakastetuksi omana itsenään.

Tämän Kaustisen varhaiskasvatuksen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman laatimisesta on vastannut varhaiskasvatuksen koordinaattori. Suunnitelma on laadittu yhteistyössä Kaustisen kunnan varhaiskasvatuksessa työskennelleen henkilöstön kanssa toimintakaudella 2023-2024.

2. LAINSÄÄDÄNTÖ

Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986) velvoittaa että varhaiskasvatuksen järjestäjät ja palveluntuottajat ennaltaehkäisevät sukupuoleen, sukupuoli-identiteettiin ja sukupuolen ilmaisuun perustuvaa syrjintää tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti. Kunnallisessa ja yksityisessä varhaiskasvatuksessa tulee laatia toimipaikkakohtainen ja toiminnallinen tasa-arvosuunnitelma. Suunnitelma laaditaan yhdessä henkilöstön kanssa. Tasa-arvosuunnitelman laadinnassa ja sen sisällössä tulee kiinnittää huomiota lasten oikeuteen vaikuttaa itseään koskeviin asioihin. Lapsille tulee varata mahdollisuus osallistua suunnitelman laatimiseen lasten ikä ja kehitys huomioon ottaen. Kunta vastaa siitä, että sen alueella toimiville perhepäivähoidon toimijoille laaditaan toimipaikkakohtaisen suunnitelman sijaan yhteistyössä näiden toimijoiden kanssa yhteinen tasa-arvosuunnitelma.

Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) edistää yhdenvertaisuutta ja ehkäisee syrjintää sekä tehostaa syrjinnän kohteeksi joutuneen oikeusturvaa. Laki kieltää syrjinnän iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, poliittisen toiminnan, ammattiyhdistystoiminnan, perhesuhteiden, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Syrjintä on kielletty riippumatta siitä, perustuuko se henkilöä itseään vai jotakuta toista koskevaan tosiseikkaan tai oletukseen. Yhdenvertaisuuslaki velvoittaa varhaiskasvatuksen järjestäjän ja palveluntuottajan arvioimaan, miten sen toiminta vaikuttaa eri väestöryhmiin, miten yhdenvertaisuus toteutuu sen toiminnassa ja ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi.

Suomen perustuslain mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystaso huomioon ottaen.

Varhaiskasvatuslaissa korostetaan, että kaikille lapsille tulee luoda yhdenvertaiset mahdollisuuden varhaiskasvatukseen. Varhaiskasvatuslaissa todetaan, että varhaiskasvatuksen tehtävänä on edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia, edistää yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa ja tukea lasten kasvua toisten kunnioittamiseen. Lisäksi laissa määritellään muun muassa varhaiskasvatuksen tavoitteeksi antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa erilaisia kulttuuriperinteitä.

YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa (1991) sopimusvaltiot takaavat sopimuksessa tunnustetut oikeudet lapsille ilman minkäänlaista lapsen, hänen vanhempiansa tai muun huoltajansa rotuun, ihonväriin, sukupuoleen, kieleen, uskontoon, poliittisiin tai muihin mielipiteisiin, kansalliseen, etniseen tai sosiaaliseen alkuperään, varallisuuteen, vammaisuuteen, syntyperään tai muuhun seikkaan perustuvaa erottelua. Sopimuksen mukaan lapsen koulutuksen tulee pyrkiä lapsen persoonallisuuden, lahjojen sekä henkisten ja ruumiillisten valmiuksien mahdollisimman täyteen kehittämiseen; ihmisoikeuksien ja perusvapauksien sekä Yhdistyneiden kansakuntien peruskirjan periaatteiden kunnioittamisen kehittämiseen. Näitä periaatteita ovat kunnioituksen edistämiseen lapsen vanhempia, omaa sivistyksellistä identiteettiä, kieltä ja arvoja, lapsen asuin- ja synnyinmaan kansallisia arvoja sekä hänen omastaan poikkeavia kulttuureita kohtaan. Lisäksi periaatteisiin kuuluu lapsen valmistamiseen vastuulliseen elämään vapaassa yhteiskunnassa ymmärryksen, rauhan, suvaitsevaisuuden, sukupuolten välisen tasa-arvon ja kaikkien kansakuntien, etnisten, kansallisten ja uskonnollisten ryhmien sekä alkuperäiskansoihin kuuluvien henkilöiden välisen ystävyyden hengessä.

3. VARHAISKASVATUKSEN JA ESIOPETUKSEN ARVOT JA TAVOITTEET

Kaustisen varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen arvoperustassa keskeisiä asioita ovat muun muassa lapsuus itseisarvona, lapsen ainutlaatuisuus ja lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun. Lisäksi on tärkeää lapsen mielipiteen huomiointi ja kuuleminen yksilönä ja yhteisön jäsenenä, lapsen oikeus oppia ja rakentaa käsitystään itsestään ja maailmasta omista lähtökohdista käsin.

Lisäksi on myös yhdenvertaisen ja tasa-arvoisen kohtelun vaatimus ja lapsen syrjintäkielto YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen, varhaiskasvatuslain ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen mukaisesti.

Varhaiskasvatuksen yhtenä tavoitteena on antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistää yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa. Tavoitteena on antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin lapsen kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa. Tavoitteena on myös toimia yhdessä lapsen sekä lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukea lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatustyössä moniammatillisen yhteistyöverkoston tuella.

Varhaiskasvatuksessa tuetaan lapsen kasvua toisen ihmisen kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen. Esiopetus edistää lapsen kasvu-, kehitys- ja oppimisedellytyksiä ja sillä on suuri merkitys lasten kasvun ja oppimisen tuen tarpeiden varhaisessa havaitsemisessa, tuen antamisessa ja samalla vaikeuksien ehkäisemisessä. Esiopetuksella on myös sivistystehtävä ja tasa-arvoisuuden edistämistehtävä. Keskeistä on pedagogisuus, osallisuus ja lapsen leikki.

4. KESKEISET KÄSITTEET

4.1. Sukupuolisensitiivisyys

Sukupuolisensitiivisellä kasvatuksella pyritään siihen, että jokaisella lapsella on sukupuolesta tai sukupuolen ilmaisusta riippumatta samat oikeudet, velvollisuudet ja mahdollisuudet. Varhaiskasvatuksessa tarjotaan lapsille oppimisympäristöjä, jossa lapset voivat kehittää omia taitojaan ja kiinnostuksen kohteitaan ilman sukupuoleen liittyviä odotuksia tai rajoituksia.

Tasa-arvoisessa ja yhdenvertaisessa varhaiskasvatuksessa pyritään huomioimaan, etteivät sukupuolistereotyyppiset uskomukset siitä, mikä on lapselle esimerkiksi sopiva piirre, käyttäytymismalli tai kiinnostuksen kohde vaikuta varhaiskasvattajan toimintaan. Sukupuolisensitiivisessä varhaiskasvatuksessa pyritään vaikuttamaan aikuisten toimintatapoihin ja tunnistamaan omat tiedostamattomatkin ajatukset ja odotukset, joita he saattavat kohdistaa eri sukupuoliin. Tällöin kasvattajat tunnistavat sukupuoleen liittyvät stereotypiat ja kykenevät haastamaan niitä, jolloin lapsi saa tehdä valintoja oman kiinnostuksensa mukaan ilman ennakkoodotuksia tai -olettamuksia.

4.2. Sukupuolten moninaisuus

Sukupuolten moninaisuudelle tulee jättää tilaa, jotta lapselle jää mahdollisuus kasvaa sellaiseksi, kuin hän kokee olevansa ja määritellä sukupuolensa itse tai jättää sen halutessaan määrittelemättä. Varhaiskasvattajan on ensiarvoisen tärkeää reflektoida toimintatapojaan, jotta hänen henkilökohtaiset mielipiteensä eivät vaikuta sukupuolten tasa-arvoon ja sukupuolten moninaisuuteen liittyviin asioihin vaan ammattitaidon täytyy vastata lakien ja vasun perusteiden vaatimuksia.

Sukupuolisensitiivinen kasvuympäristö luo turvallisen ympäristön kaikille lapsille kasvaa ja kehittyä sekä vähentää sukupuolinnormeihin liittyvää kiusaamista. Sukupuolisensitiivisellä kasvatuksella voidaan vähentää moninaisten lasten ja nuorten kokemuksia psyykkisestä ja fyysisestä väkivallasta, jolloin mielenterveysongelmat ja itsemurhariski vähenevät lasten saadessa asiallista tietoa ja tukea.

4.3. Antirasismi

Antirasismilla tarkoitetaan pitkäjänteistä, jatkuva käytännön konkreettista toimintaa, jonka tavoite on ehkäistä rasismia ja puuttua rasistista syrjintää tuottavien rakenteiden muuttamiseen. Antirasismi vähentää ihonväriin, kieleen, kansallisuuteen, etnisyyteen, uskontoon ja vakaumukseen kohdistuvaa syrjintää, ennakkoluuloja sekä syrjivien käytäntöjen vaikutuksia.

Koska rasismia ilmenee myös varhaiskasvatuksessa, on tärkeää havainnoida omaa ja ympäristön toimintaa. Yhdenvertaisuuslaki sekä lapsen oikeuksien sopimus velvoittavat varhaiskasvatusta ehkäisemään ja poistamaan rasismia. Myös varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa painotetaan, ettei kiusaamista, rasismia tai väkivaltaa hyväksytä missään muodossa.

4.4. Normitietoisuus

Valkoisuuden normi voi näkyä varhaiskasvatuksessa mm. siten, ettei ihonväriin perustuvaa rasismia osata nähdä ja tunnistaa. On tärkeää huomioida, että kirjoissa ja muissa materiaaleissa on hahmoja, joista löytyy monipuolisesti esikuvia ja samaistumisen mahdollisuuksia myös ei-valkoisten perheisiin ja erilaisiin kulttuureihin ja perheiden muotoihin. Koska lapsi luo varhaiskasvatuksessa ymmärrystä ihmisten välisistä sosiaalisista suhteista sekä eri kulttuureista, tulee kasvattajalla olla tietoa ja taitoa toimia ennakkoluuloja vastaan. Lapset omaksumat kasvuympäristöstään rasisia toiminta- ja ajattelutapoja, joita aikuistuttuaan toteuttavat. Varhaiskasvatuksessa on tärkeää kyseenalaistaa etniseen alkuperään tai kieleen liittyviä asenteita ja ajattelua.

Normit ovat yhteiskunnallisia oletuksia ja odotuksia siitä, mikä on hyväksyttävää tai normaalia. Erilaiset normit vaikuttavat päivittäiseen elämään kaikkialla. Mikäli normit ovat tuttuja, voivat ne auttaa toimimaan uusissa tilanteissa hyväksytyillä tavoilla. Toisaalta normit voivat olla myös oletuksia siitä, minkälaisia ihmiset ovat tai minkälaisia heidän kuuluisi olla.

Normitietoisuus auttaa tekemään normit näkyviksi ja auttaa kohtaamaan lapset yksilöinä ja luomaan tasa-arvoisemman ja yhdenvertaisemman kasvu- ja oppimisympäristön, jossa syrjivät normit eivät rajoita lasten tai aikuisten toimintaa. Huomio normitietoisessa toiminnassa on aikuisissa sekä heidän toimintatavoissaan. On tärkeää kiinnittää huomiota siihen, kuinka arjen totuttuja asioita voi tehdä ilman, etteivät esimerkiksi sukupuoleen, vammaisuuteen tai kulttuuriin liittyvät normit rajoittaisi toimintaa.

5. TOIMINNALLINEN TASA-ARVO- JA YHDEN- VERTAISUUSSUUNNITTELU

5.1. Selvitys

Selvitys on ensimmäinen osa toiminnallisen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman prosessista. Selvitysvaiheessa selvitetään toimipaikan tai ryhmän tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustilannetta. Selvitykseen on monenlaisia menetelmiä kuten erilaiset havainnointilomakkeet, videokuvaus, haastattelut sekä muut lapsia osallistavat keinot.

Toiminnallisessa tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnittelussa tulee tasa-arvolain mukaan kiinnittää erityisesti huomiota ohjaukseen, vuorovaikutukseen, materiaaleihin, lasten osallisuuteen, huoltajien kohtaamiseen sekä seksuaalisen ja sukupuoleen perustuvan häirinnän ennaltaehkäisyyn ja poistamiseen. Yhdenvertaisuuslain mukaan suunnittelussa tulee kiinnittää huomiota siihen, miten toiminta vaikuttaa eri ihmisryhmiin sekä miten yhdenvertaisuus toteutuu toiminnassa.

Selvitys on tasa-arvo ja yhdenvertaisuustyön perusta. Se määrittelee suunnan koko suunnitelmalle. Selvitysmenetelmien avulla saadaan selville, onko ryhmässä huomaamattomia toimintatapoja, jotka asettavat lapset eri asemaan sekä mitkä arjen hetket tai toimintatavat tarvitsevat kehittämistä,

Selvitysvaiheessa on hyvä osallistaa sekä lapsia ikätason mukaisesti että huoltajia ilmaisemaan oma näkemyksensä toimipaikan tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustilanteesta. Lapsia voi osallistaa esim. keskustellen ja tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuskävelyn avulla, huoltajia voi osallistaa kertomaan näkemyksiään siitä, miten tasa-arvo ja yhdenvertaisuus toteutuvat varhaiskasvatuksessa.

5.2. Kehittäminen

Kehittämisvaihe on tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuslain vaatima toinen vaihe toiminnallisessa tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelussa. Kehittämisvaiheessa tartutaan selvityksessä esiin nousseisiin asioihin ja pohditaan, mitä kehitettävää arjessa on. Kehittämisvaiheessa on tärkeää huomioida, että useita asioita on vaikea muuttaa samaan aikaan. Siksi onkin tärkeää, että keskitytään *kerralla vain muutamaan kehitettävään asiaan*. Koska lait vaativat nimenomaan toimenpiteitä tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi, on hyvä pysyä toimenpiteissä, jotka ovat mahdollisimman konkreettisissa ja joita on helppo toteuttaa arjessa. Toimenpiteiden perustaminen selvityksen avulla esiin nousseisiin oikeisiin arjen ongelmakohtiin sekä henkilöstön pohdinnat omalle lapsiryhmälle sopivista toimenpiteistä auttavat pääsemään kehittämistoimenpiteissä konkreettisten tekojen tasolle. Toimenpiteet voivat liittyä esimerkiksi vuorovaikutukseen, toimipaikan materiaaleihin ja tiloihin, aikuisten toimintatapoihin tai osaamiseen.

5.3. Arviointi

Toiminnallisen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelun viimeisessä vaiheessa arvioidaan tavoitteiden toteutumista. On oleellista arvioida, mitä vaikutuksia kehittämistoimenpiteillä on ollut, toteutuivatko tavoitteet vai täytyykö kehittämistyötä jonkin teeman osalta vielä jatkaa. Kehittämisvaiheessa on hyvä myös pohtia, onko uusi toimintatapa juurtunut osaksi arkea,

ovatko toimenpiteet olleet helposti toteutettavissa ja ovatko kaikki työntekijät perillä tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman sisällöstä.

Arviointivaiheessa voi käyttää apuna selvitysvaiheessa tutuksi tulleita menetelmiä kuten havainnointilomakkeita, videointia tai lapsia ja huoltajia osallistavia menetelmiä. Jos esimerkiksi selvitysvaiheessa lasten haastatteluissa nousi esiin epätasa-arvoisia käytänteitä, joita lähdettiin muuttamaan toimenpiteillä, voi lapsilta nyt saada arvokasta tietoa siitä, ovatko he havainneet muutosta toimintatavoissa.

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyö on jatkuva prosessi. Arvioinnista prosessi jatkuu taas selvittämiseen ja kehittämiseen. Toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelu on yhteistä pohdintaa, uudelleen yrittämistä ja oivalluksista iloitsemista sekä erilaisten menetelmien testausta. On tärkeää pitää yllä avointa keskustelua, pohdintaa ja ihmettelyä sekä aikuisten että lasten kesken.

5.4.Toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelutyö Kaustisen varhaiskasvatuksessa

Kaustisen kunnan varhaiskasvatuksessa päätettiin tehdä toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma ryhmäkohtaisesti. Näin voitiin huomioida paremmin jokaista ryhmää parhaiten palvelevat toimenpiteet. Jokainen ryhmä pääsi myös itse vaikuttamaan siihen, mihin asioihin he omassa suunnitelmassaan halusivat tarttua.

Suunnittelutyö aloitettiin jakamalla henkilöstölle pohdintakysymyksiä herättelemään ajatuksia oman ryhmän tarpeista sekä henkilöstön omista asenteista. Henkilöstölle on jaettu paljon materiaalia koko suunnittelutyötä koskien mm. erilaisia selvitysmenetelmiä tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustilanteen selvittämiseksi, tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta koskevia värityskuvia, ohjeita erilaisten perheiden kohtaamiseen, toimintavinkkejä sekä kattava kirjalista kirjoista, joissa käsitellään tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta.

Varhaiskasvatuksen koordinaattori on käynyt jokaisessa ryhmässä auttamassa suunnittelutyön alullepanossa ja on ollut tarvittaessa henkilöstön tukena koko suunnitteluprosessin ajan. Henkilöstölle on korostettu tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyön merkitystä osana ehkäisemässä kiusaamista ja sitä kautta myös mielenterveysongelmia sekä jopa itsemurhia.

Henkilöstölle on painotettu, etteivät omat asenteet saa millään tavalla vaikuttaa kasvatustyöhön, vaan toiminnan täytyy olla täysin avointa. Yhteisesti on sovittu, että pyritään välttämään kaikessa toiminnassa turhaa työttelyä ja poijittelua ja arvostetaan perheiden valintoja pitäen molemmat huoltajat yhdenvertaisessa asemassa lasta koskevien asioiden hoitamisessa.

LÄHTEET

Opetushallitus: Toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelu
<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/varhaiskasvatus/varhaiskasvatuksen-tueksi/tasa-arvo-ja-yhdenvertaisuus-varhaiskasvatuksessa-ja-esiopetuksessa>

Naisasialiitto Unioni ry: Tasa-arvoinen varhaiskasvatus <https://tasa-arvoinenvarhaiskasvatus.fi/>

LIITE 1 Pajalan päiväkodin toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma

Peipposet (vuorohoidon ryhmä):

Selvitysvaiheessa on havaittu päiväkodin oman kirjavalikoiman olevan suppea. On päätetty laajentaa kirjavalikoimaa ryhmässä sekä panostaa kielenkehitystä vahvistavaa monilukutaitoa.

Kehittämistoimenpiteinä on hyödynnetty helmi-toukokuun välisenä aikana kirjastoa, josta on lainattu lasten ikätaso sekä mielenkiinnon kohteet huomioiden eri ikäisille ryhmän lapsille suunnattuja kirjoja. Pienemmille lapsille kuvakirjoja, tunnustelukirjoja ja kovakantisia kirjoja. Ryhmä on ottanut kirjavalinnoissaan huomioon myös eri kulttuureista tulleet lapset. Ryhmässä pidetyn kirjaviikon aikana jokainen lapsi on saanut tuoda valitsemansa kirjan kotoa päiväkodille.

Arviointivaiheessa on todettu, että kirjaston kanssa on tehty yhteistyötä. Ryhmä on saanut kirjastosta valmiiksi koottuja kirjakasseja. Positiivisena asiana havaittu vanhempien osallisuus kirjaviikolla. Mielenkiinnon kohteeksi noussut dinoteema jatkuu edelleen. Arviointivaiheessa on todettu S2 lasten sanavaraston laajentuneen, ja he ovat oppineet puhumaan enemmän suomen kieltä.

Pajulinnut

Pajulintujen ryhmä selvitti ryhmän aikuisten ja lasten välisiä suhteita sosiogrammin avulla. Ryhmässä on pohdittu miksi tietyt lapset sijoittuvat tietyille sektoreille, miksi osa lapsista tuntuu mahdollisesti etäisemmiltä ja toiset läheisemmiltä, miten lapsen ikä ja tarpeet vaikuttavat koettuun suhteeseen sekä mitkä asiat/tekijät yhdistävät ja eroavat työntekijöiden kesken lasten sektoreille sijoittelussa. Ryhmässä todettiin, että ryhmän työntekijät kokevat lasten ja työntekijöiden väliset suhteet muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta melko samalla tavalla. Ryhmä on pohtinut asioita, joilla voi edistää lapsiin koettuja suhteita, jotta voivat esimerkiksi pitää huolen siitä, että vetäytyvät ja arat lapset tulevat kuulluksi ja nähdyksi arjessa paremmin, eivätkä tuntuisi niin kaukaisilta.

Toisena toimenpiteenä Pajulintujen ryhmä selvitti pukemistilanteita tekemällä kirjauksia kahden viikon ajan pukemistilanteista. Selvitysvaiheessa tarkasteltiin saivatko lapset kehuja, kannustusta ja apua tasapuolisesti riippumatta sukupuolesta ja iästä sekä mistä asioista lapsia kehuaan; yrittäminen, auttaminen, omatoimisuus, ripeys, tarkkuus.

Selvitysvaiheesta kävi ilmi, että erään lapsen kohdalla puheen kehityksen viivästymä sekä aikuisen vahvan tuen tarve nousivat tärkeään rooliin. Saattoi käydä niin, että jokainen aikuinen vuorollaan auttoi lasta, mutta pukemisesta ei tullut valmista. Kehittämistoimenpiteenä ryhmä on ottanut huomioon, että tämän lapsen kohdalla ryhmän yksi aikuinen huolehtii pukemistilanteen alusta loppuun, jotta lapsen ei tarvitse jäädä odottelemaan sitä, huomataanko hänen pieniä aloitteitaan avunpyyntöön. Tällöin vältetään myös turhautumisesta ja siltä, ettei lapsi koe pukemistilanteita stressaavina ja kurjina.

Ryhmä on arviointivaiheessa todennut, että jokainen lapsi huomioidaan pukemistilanteessa tasapuolisesti. Ryhmässä on lapsia, jotka hyötyvät toisessa tilassa pukemisesta, jolloin aikuisten huomio väistämättä vähenee muita apua tarvitsevia kohtaan. Ryhmä on todennut, että kohtuutonta oman vuoron odottamista ei ole tullut ja jokainen ryhmän apua tarvitseva lapsi on saanut apua, kannustusta ja positiivista huomiota. Ryhmässä on keuhutettu yrittämisestä, sinnikkyudesta, omatoimisuudesta ja avuliaisuudesta. Sukupuoli tai ikä ei ole vaikuttanut palautteen saamiseen. Iällä on ollut vaikutusta vain siihen, että luonnollisesti pienemmät lapset tarvitsevat apua isoja enemmän. Ryhmässä on todettu, että pukemistoimenpiteitä jatketaan samaan malliin, huomioimalla erityisesti pukemistilanteessa tukea tarvitsevat lapset sekä suosimalla pienryhmissä pukemista.

Pulmuset

Pulmusten ryhmässä on tutkittu lasten keskinäisiä suhteita sosiogrammin avulla. Ryhmä laati aikuisten havaintojen perusteella lasten välisiä suhteita kuvaavan sosiogrammin jossa näkyi selkeästi kolme ryhmittymää, jotka leikkivät pääosin yhdessä: oranssit, vihreät ja siniset. Ryhmässä on myös kirjattu havaintoja jokaisen lapsen tyypillisistä leikkitavoista sekä -kavereista.

Oranssiin ryhmään kuuluu 6 lasta ja heillä on jonkin verran kilpailua keskenään. Oransseilla on havaittu olevan kilpailua siitä, kuka saa leikkiä kenenkin kanssa ja heillä saattaa tulla myös ulkopuolelle jättämistä.

Vihreään ryhmään kuuluu neljä lasta ja myös heillä on jonkin verran kilpailua keskenään siitä, kuka saa leikkiä kenenkin kanssa. Vihreät tarvitsevat aikuisen ohjausta leikin löytämisessä, Heillä menee herkästi niin, etteivät tule leikinvalintataululle, vaan vaeltelevat, käyvät seuraamassa muiden leikkejä tai alkavat juoksennella ja villiintyä/ villitä toisiaan.

Siniseen ryhmään kuuluu, 9 lasta, he leikkivät vaihtelevasti useiden lasten kanssa, kuulumatta kiinteästi joko oranssiin tai vihreään ryhmään. Osalla sinisen ryhmän lapsista on suomi toisena kielenä. Osa lapsista on tullut ryhmään kesken toimintakauden ja osa lapsista on vielä kehityksellisesti yksin-/rinnakkaisleikkivaiheessa.

Pulmusten ryhmässä on pohdittu ryhmäytymistä ja kaveritaitoja tukevia toimia. Leikkimiselle on sovittu yhteiset säännöt:

- Kaikki otetaan mukaan leikkiin, hetken aikaa voi leikkiä myös sellaisen kaverin kanssa, joka ei ole juuri se paras kaveri
- Leikin lopuksi kerätään yhdessä lelut
- Opetetaan lapsille, että kun lopettaa leikin, tullaan aikuisen luo ja leikinvalintataululta valitaan yhdessä aikuisen kanssa uusi leikki. Lapsia ohjataan pitkäkestoiseen leikkiin ja kannustetaan jatkamaan, jos joku haluaa vaihtaa leikkiä hyvin lyhyen ajan kuluttua.
- Opetetaan lapsille leikkitarvikkeiden jakamista ja vuorottelua
- Toisen fyysinen ja henkinen kunnioittaminen
- Ryhmässä on käytössä leikinvalintakuvat seinällä. Ennen leikkimään menoa lapset saavat valita kuvista aikuisen kanssa leikin. Samalla lasten toiveita kuunnellen aikuisen ohjauksessa sovitaan leikkiryhmä. Leikkiryhmien koko pidetään mahdollisimman pienenä, jotta leikkitalanne pysyisi rauhallisena ja lasten on helpompi hahmottaa esim

eri roolit roolileikissä. Aikuinen huolehtii, että tahtomattaan kukaan ei jää leikkiryhmien ulkopuolelle. Leikkikaverit valitaan ajoittain arpomalla.

- Tuettua leikkiä tehdään resurssien mukaan päivittäin ja keskitetysti pienryhmissä.
- Aikuinen asettuu leikkiryhmään, jossa lapset näyttävät tarvitsevan ohjausta eniten.
- Sellaisia lapsia, jotka ovat vielä hyvin lyhytkestoisia leikeissään tai hakeutuvat mielellään leikkimään yksin ohjataan ja kannustetaan jatkamaan leikkiä, ja aikuinen menee mukaan tukemaan leikkiä.

Pulmusten ryhmä on tehnyt myös ikäinventaariota ryhmässä olevista materiaaleista ja välineistä toimintakyvyn näkökulmasta. Edellisellä toimintakaudella ryhmätiloissa on toiminut isompien lasten ryhmä ja materiaalit sekä tilat oli varusteltu isommille lapsille sopiviksi. Ikäinventaarion myötä leluja on vähennetty ja otettu käyttöön paremmin 3-vuotiaille sopivia leluja myös tiloja on siistitty. Leluille on omat paikkansa ja leikkipisteensä, jotta selkeys, strukturoitu ympäristö ja rakennetut leikkiympäristöt säilyvät ja leikin ohjaus mahdollistuu. Lapset voivat omien mieltymystensä mukaan viedä leluja toisesta leikistä toiseen sopien kuitenkin tästä aikuisen kanssa.

Pulmusten ryhmässä on käytössä erilaisia leikkiympäristöjä niihin soveltuvine leikkitarvikkeineen. Leikkiympäristöjä rakennetaan ja laitetaan esille sen mukaan, mistä leikeistä lapset kiinnostuvat. Uusia leikkiympäristöjä rakennetaan lapsilta tulevien ideoiden ja aikuisten havaintojen perusteella.

Lautapelit, palapelit, muistipelit, tabletilla olevat pelit sekä muut pelit on inventoitu kauden alussa ja jätetty käyttöön vain ryhmän ikäisille sopivat. On huomattu, että ikäjakautaman vuoksi lautapelit onnistuvat parhaiten pienryhmätoimintana, haastetta kuitenkin tuo lasten eritasoinen jaksaminen pelaamisesta kohtaan sekä se, että aikuisia tarvittaisiin tilanteeseen useampi.

Huonekalujen inventoinnissa on todettu, että pöydät ja tuolit ovat normaalikorkuiset. Lasten tuoleissa on sekä käsinojattomia että käsinojallisia tuoleja. Käsinojilla varustetut tuolit on jaettu lapsen motorisen kehitystason mukaan tarvitseville. Pienimmille on syöttötuolit, joissa ei ole turvavaljaita. On todettu, että uusia syöttötuoleja täytyisi hankkia lasten turvallisuuden takaamiseksi, sillä nykyisiin ei pysty irrallisia turvavaljaita kiinnittämään.

Lepohuoneessa on käytössä kaappikerrossängyt. Sänkypaikat on jaettu lapsen iän ja motorisen tason sekä keskittymisen ja rauhoittumisen kyvyn tai tuen tarpeen mukaisesti. Pienemmät lapset on sijoitettu alasänkyihin, aikuisen tukea rauhoittumiseen/ nukahtamiseen tarvitseville reunapaikat joko ylä- tai alasängystä. Seinänvierusten rauhallisimmat alasängyt on varattu lapsille, joilla rauhoittuminen haastavaa. Lepohuoneessa on tavallinen lepotuoli, jossa lapset ajoittain istuskelevat. Lepohuoneesta puuttuu kunnollinen lukulamppu. Ryhmässä on todettu, että lepoahuoneeseen tarvittaisiin kunnollinen lukulamppu sekä jo käyttöön otettavaksi sovitut kaksi painopeittoa.

Lapsille on aulatilassa omat naulakkolokerikot, kaappi ja erillinen lokerikkopaikka. Lisäksi naulakon edessä on irrallinen penkki, jonka voi työntää tarvittaessa naulakon alle. Ulkoeteisessä on kenkätelineet ja kumisaapasteline, pukemispenkki sekä tanko sadevaatteille.

Ryhmässä on todettu, että naulakkolokerikot on asennettu niin korkealle, etteivät lapset yllä naulakkoon lattialla seisten. Kehittämistoimenpiteenä toivotaan, että naulakkoihin saataisiin

muutos, jottei syntyisi putoamisvaaraa lasten kiipeillessä naulakoille. Ulkoeteisen kenkätelineiden sekä pukemispöydän on todettu olevan hyviä. Kehittämistoimenpiteenä toivottaisiin pyörällisiä pukemisjakkaroita henkilöstön ergonomian parantamiseksi.

Leluhyllyjen on todettu olevan sopivan korkuisia lasten käyttöön, pelihylly puolestaan on korkeahko, eivätkä lapset yletä sen ylimmille hyllyille. Askartelulokerikosta lapset yltävät otta-
maan omatoimisesti tarvitsemaansa materiaalia. Kehittämistoimenpiteenä ryhmä toivoo, että pelihylly vaihdettaisiin matalampaan, jotta lapset voisivat omatoimisesti ottaa sieltä halua-
mansa pelin. Tällä hetkellä osa peleistä on siirretty aulaan matalampaan hyllyyn.

Pulmusten ryhmästä inventoitavaksi jää vielä taidetarvikkeet, sakset ja kynät. Kirjat ja lehdet. Liikuntavälineet ja ulkoilussa käytössä olevat lelut. Erilaiset rakentelutarvikkeet sekä muu hienomotoriikkaa kehittävä materiaali.

Pääskys

Pääskysten ryhmä on selvittänyt lasten välistä vuorovaikutusta sekä kaverisuhteita. Aikuiset ovat havainnoineet lapsia ja todennet seuraavaa:

- Lapset hakeutuvat helposti ongelmatilanteissa hakemaan aikuisten apua, kannustetaan keskustelemaan ja sopimaan myös itse kaverin kanssa.
- Lapset ymmärtävät paremmin toisen sanomat negatiiviset asiat, esimerkiksi kirosanat. Pyritään kiinnittämään aikuisen huomio lasten kauniiseen puheeseen ja käytökseen periaatteella "nappaa kiinni hyvän teosta".
- Kun lapsella on aikuiselle asiaa, hakee hän aikuisen huomiota vetämällä kädestä, huutamalla/ sanomalla nimellä tai usein pelkkä yleinen "aikuinen". Lapset ovat malttamattomia odottamaan. Lapsia ohjataan odottamaan, mikäli jokin asia on kesken.
- Kun ei tule ymmärretyksi, pyydetään mikrofonia (kääntäjää), näytetään kuvaa tai viittomaa.
- Kuunnellaan vain sitä kaveria, jota tahdotaan. Muita kohdellaan välinpitämättömästi.
- Oman puheenvuoron odottaminen on lapsille vielä haastavaa.
- Lasten ja aikuisten kutsuminen nimellä (varmistetaan, että kaikki tuntevat toisensa nimeltä)
- Otetaan kaikki mukaan leikkiin ja mietitään yhdessä keinoja, kuinka jokainen pääsee osallistumaan leikkiin.

Pääskysten ryhmä päätti tehdä lapsille haastattelun, jossa kysyttiin:

- Kenen kanssa yleensä leikit? Miksi?
- Kenen kanssa on vaikea leikkiä? Miksi?
- Kenen kanssa haluaisit leikkiä? Miksi?
- Kenen kanssa haluaisit leikkiä enemmän? Miksi?
- Oletko huomannut, että jollakin ei ole leikkikaveria?
- Mitä leikit mieluiten? Miksi?

Haastatteluiden vastauksista kävi ilmi, että lapset kokivat kielellisten haasteiden vaikeuttavan leikkimistä ja myös vähäiset hoitomäärät vähensivät kaverisuhteiden muodostumista. Haastatteluissa ei kuitenkaan tullut esiin, että joku jäisi kokonaan ilman kaveria. Vastauksista selvisi myös lapsille mieluisia leikkejä sekä tärkeitä kaverisuhteita. Haastatteluiden tuloksista on keskusteltu tiimissä ja yhdistetty tuloksia kaikkien havaintoihin. Tarkoitus on vielä käyttää tuloksia ryhmän toiminnan ja pienryhmien suunnittelussa.

Tiimissä on myös pohdittu paljon kuinka paljon yhteisen kielen puuttuminen vaikuttaa lasten ja perheiden saamiin tiedotteisiin ja kuulumisiin. Itse tiimissä arveltu, että verrattuna suomenkielisiin perheisiin ne perheet, joiden kanssa ei ole yhteistä kieltä tai käytetty kieli ei ole kummankaan puhujan äidinkieli, eivät saa yhtä laadukasta palautetta hoitopäivistä, vaikka käytössä on englannin kieli, kääntäjä, kuvia ja eleitä. Kuulumisten vaihtoa on pyritty parantamaan valmistautumalla etukäteen hakutilanteita varten, esimerkiksi kääntämällä sanoja valmiiksi ja suunnittelemalla yhdessä kollegan kanssa kuulumisten kääntämistä ja sanavalintoja.

Pääskysten ryhmä on pitänyt aihetta koko tiimin kesken kiinnostavana ja sitä on lähdetty innolla tutkimaan ja toteuttamaan. Tiimi toteaa, että aikaa tutkimukselle olisi saanut olla enemmän. Arvioinnin aikaan osa lapsista on ollut edelleen haastattelematta, mutta tarkoitus on suorittaa ne loppuun toukokuun aikana. Pienestä otannasta huolimatta jonkinlaisia selkeästi erottuvia yhteenvetoja on voitu kuitenkin jo tehdä ja muodostaa niistä johtopäätöksiä. Haastattelut auttoivat aikuisia ymmärtämään lasten ajatuksia ja niiden avulla jokainen saa tulla kuulluksi. Ryhmä tulee varmasti myös tulevalle toimintakaudella käyttämään hyväksi tutkimuksen tuloksia, koska ryhmässä jatkaa suuri osa lapsista ja myös osa aikuisista.

Punatulkut

Punatulkkujen ryhmässä on luettu seuraavat kirjat loppuvuoden 2023 - alkuvuoden 2024 aikana tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyen:

- Tittamari Marttinen, Bonussisko ja mustat sukat ja bonussisko
 - Riina Katajavuori, Meidän pihan perhesoppa
 - Stephanie Stansbie, Pieni pöllö uskaltaa
 - Tuula Pere, Ainoa sininen varis
 - Holly Ryan, Kuka pelkää merirosvoprinsessaa
 - Jani Toivola, Poika ja rohkeusloikka
 - Jessica Love, Julius on merenneito
 - Pirkko Harainen, Emma ja erilainen perhe
 - Sanna Pelliccioni, Onni-poika saa uuden ystävän
 - Julia Pöyhönen, Fanni ja kiukkuiset kaksoset
 - Rachel Bright, Vapaan tyylin Verner
 - Camilla Mickwitz, Emilia ja kaksoset
 - Frances Stickley, Voit olla mitä vain
-
- Punatulkuissa on väritetty myös tasa-arvo aiheeseen liittyviä värityskuvia.
 - Syntymäpäiväkortit ovat kaikenvärisiä.
 - Pienryhmiä on sekoitettu välillä, jolloin on syntynyt uusia kaverisuhteita.
 - Lasten kanssa on keskusteltu, että kaikki värit kuuluvat kaikille (keskustelu lähtenyt lasten aloitteesta)

- Lapset osaavat itse hakeutua monenlaisiin leikkeihin riippumatta sukupuolesta.
- Ulkoiluaikoina leikkejä syntyy myös naapuriryhmän lasten kanssa.
- Loma-aikoina ryhmiä yhdistellään, jolloin syntyy myös uusia kaverisuhteita.
- "Ruokamato" ohjaamassa siirtymätilanteissa lapsia jonossa. Tämä tuo tasa-arvoa, kun jokainen pääsee vuorollaan olemaan ensimmäinen.

Lasten leikkejä on havainnoitu ulkona. Ylös on kirjattu huomioita, kuka leikkii kenenkin kanssa ja kuka tarvitsee leikkiin saattajaa. Myös leikkivälineistä on havainnoitu, millä välineillä leikkivät. Piha-alue on melko ankea ja leikkivälineistö suppea. Näihin ryhmässä toivottiin lisää virikkeitä. Yhteishenkeä on syntynyt, kun on leikitty ulkona piilosta, peiliä, väriä jne.

Sisätiloissa ryhmä on muovannut leikkiympäristöjä lasten kiinnostusten kohteiden mukaan (lääkäri, kahvila, hamsterit, batman-auto jne.)

Ryhmässä on huomattu, että monilla lapsilla on kotoa tulevia ennakkokäsityksiä asioista, joista ryhmässä luodaan tasa-arvoista keskustelua (esim. vanhojen tanssien aikaan lapsi ihmetteli, miksi naiset tanssivat keskenään, koska kotona oli puhuttu, että mies ja nainen tanssivat keskenään.)

Huomiota on kiinnitetty myös turhaan työttölyyn-pojitteluun.

Peukaloiset

Peukaloisten ryhmässä on havainnoitu auttamistilanteita ruokailussa sekä pukemisessa. On havainnoitu, keitä lapsia syötetään, keitä autetaan/syötetään joskus sekä keitä syötetään harvoin. Ryhmässä on todettu, että lapsi ilmaisee avuntarpeen pyytämällä sanoin, pelleilemällä ja muuta puuhaamalla, eleillä, ääntelyllä sekä viittomalla itsensä luokse. Ruokailua harjoitellaan ryhmässä kokonaisvaltaisesti (pöytätavat, vuoron odotus, ruokien maistelu, keskustelu, osalla itse syöminen. Ryhmä toteaa edistyksen olleen vaihtelevaa, joskin paljon on myös opittu esimerkiksi pöytätavoista. Myös moni lapsista on oppinut syömään itse, kun ryhmässä on saanut aikaa harjoitella rauhassa sotkusta huolimatta.

Myös pukemistilanteissa on havainnoitu keitä puetaan ja ketkä osaavat pukea osittain itse. Ryhmässä on todettu, että lapsi ilmaisee avuntarpeen/osaamisen pyytämällä sanoin, ääntelemällä, eleillä ja viittomalla itsensä luokse. Osaamista ilmaistaan usein työntämällä aikuinen pois ja itse selvästi pukemalla.

Ryhmässä halutaan opettaa ja antaa aikaa enemmän pukemisen harjoitteluun lapsia kannustamalla. On havaittu, että usein ensimmäisenä autetaan lapsia, jotka lähtevät helposti juoksemaan tai keskittyminen herpaantuu. Sukupuolella ei ole todettu olevan vaikutusta. Ryhmässä on valittu kokeiltavaksi tapa, jossa osaavammat lapset auttavat toisia. On havaittu, että jopa pienet lapset auttavat toisia tuomalla toiselle hänelle kuuluvia vaatekappaleita. Ajatuksena on tämän jalostaminen auttamisen muotona vieläkin pidemmälle.

Pikkuvarpuset

Pikkuvarpusten ryhmässä todettiin, että usea ryhmän lapsista leikkii vain tiettyjen lasten kanssa, eivätkä hyväksy kaikkia lapsia leikkikavereikseen. Ryhmä lähti tutkimaan lasten ystävyyssuhteita sosiogrammin avulla. Sosiogrammissa tutkittiin lasten parhaita ystäviä,

ketä/keitä ei hyväksy lainkaan mukaan leikkiin, kenen kanssa leikkii silloin tällöin ja kenellä kaveri vaihtuu.

Ryhmässä on juteltu lasten kanssa siitä, että on tärkeää ottaa kaikki mukaan leikkiin. Lasten kanssa on keskusteltu myös kaverisuhteista, kiusaamisesta ja ystävällisesti toisille puhumisesta. Kehittämistoimenpiteenä on ryhmässä jaettu pienryhmät niin, etteivät parhaat kaverit ole samassa pienryhmässä. Toiminnalla on todettu olleen positiivista vaikutusta. Riitatilanteiden on huomattu vähentyneen sekä lapset, jotka eivät hyväksyneet joitain lapsia samaan leikkiin ovat alkaneet leikkiä yhdessä.

LIITE 2 Kinon esiopetusyksikön toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma

Kinon esiopetusryhmässä on mietitty asioita, jotka toimivat ryhmässä sekä asioita, jotka kaipaavat parannusta. Tarkennettu havainnointia tuen tarpeisten lasten osallisuuteen ryhmässä, positiiviseen palautteeseen, leikkiin, avustajaresurssin käyttöön sekä lasten vaikutusmahdollisuuksiin.

Yhdeksi kehitettäväksi teemaksi ryhmä valitsi, tuen tarpeisten lasten ja S2-lasten mukana olon pienryhmissä tukemalla heitä pienryhmän sisällä Ryhmässä päätettiin käyttää monipuolisesti kuvia ja muita tukia ymmärtämisen tukena.

Toimintaa on toteutettu niin, että tuen tarpeiset lapset ja S2-lapset voivat olla osallisina ryhmän toimintaa. Heidän pienryhmissään riittävä aikuisresurssi, kuvatuet ja mukautettu tehtäviä. On käytetty selkokielisiä ja pilkottuja ohjeita sekä kuvatukia, luettaviksi kirjoiksi on valittu tarpeeksi selkokielisiä ja lyhyitä kirjoja.

Arvioinnissa on hyödynnetty lasten havainnointia ja lasten haastatteluja. Arvioinnin tuloksena on todettu, että tukea tarvitsevat lapset ovat saaneet olla osana ryhmää ja ovat olleet osana pienryhmiä, eivät omana ryhmänään. Avustaja on ollut siellä, missä milloinkin on apua tarvittu. S2-lapsille on ollut helpotetut kirjat ja kirjojen aiheiksi on valittu jokapäiväisiä arkisia aiheita. Opetuksen ja arjen apuna on käytetty kuvatukia ja pikapiirtämistä. S2-lapset ovat olleet mukana vapaassa leikissä ja muissa touhuissa vastaavasti kuin muutkin ryhmän lapset.

Toiseksi Kinon esiopetusryhmän kehitettäväksi teemaksi nousi myönteinen palaute kaikille ryhmän lapsille. Tavoitteena ryhmässä oli, että Jokainen lapsi saa positiivista palautetta päivittäin ja että positiivista palautetta annetaan myös pienryhmien ja koko ryhmän toiminnasta. Ryhmässä päätettiin kiinnittää huomiota jokapäiväisessä arjessa siihen, että jokainen lapsi saa kehuja ja positiivista palautetta. Ryhmä päätti myös hyödyntää pienryhmiä kaikessa toiminnassa, jotta aikuisella olisi paremmin mahdollisuuksia huomioida lapsia ja antaa heille positiivista palautetta.

Kehittämistyön arviointi: Myönteisen palautteen antamiseen on kiinnitetty erityistä huomiota. Eskarissa järjestettiin ystävällisen puheen viikko, jossa lapset saivat kotitehtäväksi miettiä yhdessä huoltajien kanssa ystävällistä käytöstä ja kohteliaita käytöstapoja. Ryhmässä miettiin lautapelin kautta, mitä kaunista voisi sanoa kaverille ja miten voisi auttaa ja kannustaa kaveria. Jokainen sai myös oman ystävyuden supersankari-passin, johon kerättiin tarroja ystävällisistä teoista. Ryhmän aikuiset ovat kannustaneet, tsempanneet ja antaneet positiivista palautetta kaikille lapsille päivittäin. Pienryhmät ovat mahdollistaneet hienosti positiivisen palautteen antamisen ja jokaisen lapsen huomioimisen päivittäin.

Kolmanneksi kehitettäväksi teemaksi Kinon esiopetusryhmässä valittiin leikin ohjaaminen ja leikkipaikat. Tavoitteena oli mahdollistaa lapsen mielikuvitusta tukevat leikit sekä rauhalliset ja leikkiä palvelevat leikkipaikat.

Kehittämistoimenpiteinä päätettiin toteuttaa leikit pienryhmissä siten, että aikuinen on mukana ohjaamassa/seuraamassa leikkiä. Leikkejä päätettiin jakaa eri tiloihin ja suunnitella jokaiselle leikille toimiva tila. Päätettiin kartoittaa lasten ideoita ja toiveita leikkeihin sekä kehittää leikkipaikkoja yhdessä lasten kanssa.

Kehittämistyön arviointi: Leikinvalintataulun sijaan ryhmässä otettiin käyttöön leikkihuoneen valintataulu. Näin saatiin lisää tilaa lasten mielikuvitukselle ja ideoille, kun tilaa ei ollut sidottu johonkin tiettyyn leikkiin. Leikkihuoneissa alkoikin syntyä paljon uusia leikkejä ja vastaavasti leikit saattoivat siirtyä eri tiloihin. Lasten toiveita ja ajatuksia kuunneltiin ja mahdollistettiin lasten kehitysideoita ja toiveita. Mitään leikkejä ei kielletty, esim. jalkapalloa sai pelata myös sisällä. Yhdessä mietittiin lasten kanssa, miten mikäkin leikki voidaan toteuttaa.

Neljäntenä kehitettävänä teemana Kinon esiopetusryhmässä oli avustajaresurssin käyttö. Tavoitteena oli, että Avustajaresurssia kohdennetaan sinne, missä sitä milloinkin tarvitaan. Kehittämistoimenpiteenä havainnoitiin lapsia arjessa ja kohdennettiin avustajaresurssia sinne, missä sitä kulloinkin tarvittiin. Ryhmässä on lähes puolet lapsista tuentarpeisia, tuen tarve kuitenkin vaihtelee päivittäin sekä eri tilanteissa.

Arvioitaessa kehittämistoimenpiteitä todettiin avustajan vaihtaneen luontevasti siihen pienryhmään, jossa tarvittiin milloinkin apua. Lasten näkemys oli, että avustajat auttoivat kaikkia lapsia.

Viidentenä kehitettävänä teemana Kinon esiopetusryhmässä oli lasten vaikutusmahdollisuudet. Tavoitteena oli, että jokapäiväisessä arjessa näkyy lasten ideat ja toiveet. Kehittämistoimenpiteinä ryhmässä päätettiin kartoittaa lasten ideoita pienryhmissä, jotta jokainen saa äänensä kuuluviin ja päätettiin lähteä mukaan myös lapsilta spontaanisti tuleviin ideoihin.

Kehittämistyön arviointi: Järjestettiin lasten suunnittelema viikko, leikinvalintataulu vaihdettiin leikkihuoneen valintaan, lapset saivat suunnitella liikuntasalin leikit sekä saivat valita ruuan jälkeen, haluavatko leikkiä sisällä vai ulkona. Pihalla lähdettiin toteuttamaan lasten yhteisleikki-ideoita.

Kinon ryhmän yhteenveto koko ryhmän suunnittelutyöstä: Monessa asiassa onnistuttiin suunnitelmien mukaan. Vielä enemmän voisi panostaa lasten vaikutusmahdollisuuksiin esim. eskarituokioilla. Hyvää ja positiivista palautetta lapsilta toisille lapsille tulee edelleen tosi vähän. Sitä voisi alkaa harjoitella jo syksyllä yhdessä lasten kanssa. S2-lasten kanssa voisi käydä jo tulevan kappaleen/aiheen sanastoa etukäteen, jolloin heillä olisi vielä enemmän mahdollisuuksia ymmärtää käsiteltävää asiaa.

LIITE 3 Omenapuun esiopetusyksikön toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma

Yhdenvertaisuuden toteutumista ja kehittämisideoiden pohtimista on Omenapuun arjessa toteutettu jatkuvalla työn arvioinnin periaatteella. Ryhmän toiminta painottuu ulos, joten arviointia on toteutettu pääosin ulkona lasten leikkejä seuraten. Sisätiloissa lasten kanssa on järjestetty tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuskävely kevätlukukaudella. Työntekijät ovat tarkastelleet toimintakauden aikana luettua satukirjallisuutta tasa-arvon näkökulmasta. Lähtökohtaisesti lukutuokioiden tarkoituksena on ollut tarjota lapsille monipuolista luettavaa. Syksyllä lasten kanssa on yhdessä tuokiolla pohdittu, minkälaista toimintaa he esikoulussa toivoisivat olevan. Sosiogrammeja lasten ryhmadynamiikasta on myös laadittu.

Lasten leikkien havainnointi antaa jatkuvasti tärkeää tietoa lapsista ja heidän välisestään ryhmadynamiikasta. Henkilöstö pohti kuitenkin, että on hyvä aktiivisesti reflektoida omaa toimintaa ja tiedostaa suuressa lapsiryhmässä toimien lasten tasavertainen huomioiminen.

Kehitystehtävänä henkilöstölle nousi työttelyn ja pojittelun vähentäminen. Päätettiin pääasiassa puhutella lapsia heidän nimillään. Tässä onnistuttiin, vaikkakin edelleen ryhmässä puhutaan tytöistä ja pojista, varsinkin kun käytetään käsitettä yhdessä leikkivistä/touhuavista samaa sukupuolta olevista lapsista.

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuskävely vahvisti henkilöstön päätelmiä siitä, miten monipuolisesti lapset leikkivät ja käyttivät tiloja. Yksi leikkihuone koettiin muita mielisemmäksi suurimmassa osassa vastauksia, tähän kiinnitettiin tarkemmin huomiota ja pyrittiin mahdollistamaan kaikkien halukkaiden tasapuolinen mahdollisuus leikkiä kyseisessä huoneessa.

”Eskarin kirjahyllyn” sisältöä on pohdittu tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden näkökulmasta. Kirjasto on pakannut valmiita kirjakasseja, joita on lainattu yksikköön. Kassit ovat sisältäneet monipuolista luettavaa. Kirjojen rooleissa, päärooli-sivurooli suhteissa, ei voinut havaita sukupuolisidonnaisuutta, ja erityisesti kirjoissa, joissa eläinhahmoja, ei voinut määritellä eläimen sukupuolta.

Sosiogrammit havainnollistivat lasten ryhmadynamiikkaa. Ne muuttuivat lukukauden kuluessa. Muutoinkin lasten toiminnassa ja ryhmadynamiikassa tapahtui muutosta lukukauden aikana. Ryhmästä muutti kesken kauden yksi lapsi pois, mikä vaikutti selkeästi ryhmän dynamiikkaan. Keväällä lapsilla esiintyi kuormitusta, väsymystä ja ristiriitoja, joita henkilöstö pyrki tukemaan ja ratkaisemaan lasten kanssa. Painotettiin entisestään kaveritaitoja ja yhdenvertaista mahdollisuutta toimia ryhmässä.

Omenapuun ulkoilualue tarjoaa lapsille luonnostaan hyvät mahdollisuudet leikille. Tila on iso ja lasten on helppo löytää mieleisensä leikkipaikka sekä myös omaa rauhaa sitä kaivatesaan. Syksyllä valmistunut kota on tuonut mahdollisuuden tuokioiden, leikin ja suojan saamiseen myös ulkona. Sisällä salin lisäksi on myös useita huoneita, joissa lapsilla on runsaasti tilaa leikkiä ja mahdollisuus rauhoittuakin.

Leikeissä ei noussut selkeästi esille tasa-arvoon tai yhdenvertaisuuteen liittyvää kehitettävää. Suurin osa lapsista olivat toisilleen ennestään tuttuja, uudet mukaan tulleet lapset pääsivät helposti leikkeihin mukaan. Ulkoaluetta sekä tiloja sisällä käytettiin laajasti ja monipuolisesti. Yhteisiä mielenkiinnonkohteita lasten keskuudessa löytyi helposti. Lapset leikkivät erikokoisissa ryhmissä. Jos lapsella oli olo, ettei pääsisi leikkiin tai keksisi tekemistä, aikuinen rohkaisi ja kannusti tarpeen mukaan tekemisen pariin.

Henkilöstö on kannustanut lasta ensin itse ratkaisemaan ongelman ja yrittämään itse, ja vasta sitten auttanut/tukenut lasta. Tämä lisännyt lapsen onnistumisen kokemuksia luoden kuitenkin turvallisuuden tunnetta. Henkilöstö on tiedostanut tärkeyden huomioida lapsia tasapuolisesti ja tukea aktiivisesti heidän kaveritaitojaan. Lapsiin kohdistunut huomio on ollut pääosin kannustamista leikkiin ja liikkumiseen ja kehumista hyvästä toiminnasta. Jos lapsi on käyttäytynyt ei-toivotulla tavalla, on keskusteltu ja pohdittu yhdessä, miten toimia oikein ja toiset huomioon ottaen. Mikäli lapsi hakeutuu leikkien ulkopuolelle, on varmistettu, että hän tekee sen omasta halustaan.

Lapsia on kannustettu ja rohkaistu sukupuolesta tai muista ominaisuuksista riippumatta erilaisiin leikkeihin. Tiloissa on ollut tarjolla erilaisia leikkivälineitä, joita on saanut yhdistellä tai keksiä niille erilaisia tarkoituksia. Rakenteluun tarkoitettuja leluja on voinut esimerkiksi yhdistää eläinleikkeihin tai vaikkapa kotileikkiin.

Kädentöitä tehtäessä yhteinen aihe on vain antanut raamit työlle ja lapsi on saanut toteuttaa ne omanlaisekseen. Osallisuuteen on lapsia tuettu yhdenvertaisesti tiedostaen samalla, ettei osallisuuden tunne näy välttämättä päällepäin. Osallisuuden kokemisessa on huomioitu tasavertainen mahdollisuus leikkiin. Kielellisten haasteiden tai erityisten herkkyyksien kohdalla tärkeintä on rauhoittaa kohtaaminen, kuunnella ja antaa aikaa tulla kuulluksi.

Turvallisuuden tunne on koettu yhdeksi tärkeimmistä asioista ja siihen on kiinnitetty huomiota toiminnassa ja siitä keskusteltu lasten kanssa. Lapsia on opetettu siihen, että heillä on oikeus ilmaista mielipiteensä ja tunteensa ja niistä voidaan avoimesti keskustella. On muistutettu siitä, että jokainen yksilö on erilainen ja hyvä sellaisena kuin on. Henkilöstö on pitänyt tärkeänä, että erilaiset yhdenvertaisuutta horjuttavat tilanteet käydään läpi mahdollisimman pian ja niiden läpikäymiseen annetaan riittävästi aikaa.

Henkilöstö on tarttunut lasten aloitteisiin puhua tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyvistä asioista. Henkilöstö on aktiivisesti keskustellut lasten kanssa lapsien puheista, kysymyksistä ja leikitilanteista nousevista asioista. Vammaisuutta on hyvin konkreettisesti voitu käsitellä, koska esikouluyksikön naapurissa sijaitsee kehitysvammaisten työtoimintayksikkö, jonka toiminnasta on lapsille kerrottu.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvokävelyssä nousi esille tarkemmin lasten mielenkiinto eri leikki- paikkoja kohtaan. Vahvistui tilojen monipuolinen käyttö ja se, miten niissä voi leikkiä erilaisia tilaan sitomattomia leikkejä. Tarkemmin selvisi kuitenkin, että kotileikkihuonetta pidettiin suosituimpana huoneena huoneen pinta-alan suhteutettuna. Huoneessa leikittiin keskivertaista mielummin ja se useimmiten valittiin ensimmäisenä leikkipaikaksi. Näin jotkut lapsista kokivat, etteivät saa tarpeeksi usein leikkiä siellä. Päätettiin kiinnittää paremmin huomiota siihen, että kaikilla lapsilla olisi yhdenvertainen mahdollisuus leikkiä kyseisessä huoneessa. Tällöin kiinnitettiin huomiota myös siihen, että jollakin lapsella saattoi olla tunne, ettei pääse tarpeeksi usein leikkimään huoneeseen, vaikka oli myös lapsia, jotka olivat häntä vähemmän leikkineet huoneessa. Tästä johtuen lasten kanssa keskusteltiin mm. siitä, että ryhmässä on 20 lasta, jotka ovat kaikki yhdenvertaisessa asemassa.

Syksyllä lasten kanssa mietittiin sekä suunniteltiin yhdessä tuokioilla, minkälaista toimintaa he toivoisivat eskarissa olevan. Lasten toiveita on otettu mahdollisuuksien mukaan huomioon toiminnassa ja järjestetty esimerkiksi Halloween- ja vappunyyttärit, jossa on soitettu lasten toivelauluja. Tasaisesta ryhmadynamiikasta syyslukukaudella kertoo hyvin se, että laadittaessa sosiogrammeja, huomattiin, miten myönteisellä tavalla lapset linkittyvät toisiinsa ja sosiogrammit elävät tasaisesti lasten luodessa kontakteja toisiinsa.

Samanlaisten mielenkiinnonkohteiden omaavat lapset viihtyivät parhaiten yhdessä. Usealla lapsella oli kaveri, jonka seurassa viihtyy parhaiten, mutta lasten oli luontevaa osallistua myös muihin leikkeihin muiden kavereiden kanssa. Hippa, kiipeily- ja palloleikit sekä hiekkalaatikkopuuhat innostivat tasavertaisesti lapsia mukaan yhteisiin leikkeihin.

Sosiogrammeihin merkittiin vihreällä ja sinisellä värillä kuvaamaan myönteinen ja ristiriitainen suhde lasten välillä. Joidenkin lasten kohdalle piirtyi molemmat viivat. Huomattiin, että jotkut lapset, jotka tunsivat hyvin toisensa ja innostuivat suuresti yhteisestä leikistä, saivat aikaan myös herkästi ristiriitatilanteita keskenään. Näihin henkilöstö kiinnitti erityistä huomiota ja tuki lapsia tarvittaessa kaveritaidoissa.

LIITE 4 Puumalan esiopetusyksikön toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma

Puumalan esiopetusyksikössä päätettiin tehdä kirjainventaariota. Todettiin, ettei kirjoista löydy teemoja tasa-arvon tai yhdenvertaisuuden näkökulmasta. Puumalan esiopetusyksikkö on tehnyt yhteistyötä kirjaston kanssa ja lainannut kirjastosta teemoihin liittyviä kirjoja.

Luettaviksi kirjoiksi ovat valikoituneet:

- Me kaikki synnymme vapaina
- Meidän ja muiden perheet
- Kysy ja kurkista mitä rasismi on
- Monen sortin moninaisuus

Puumalassa on todettu, että lapset keskusteleval useimmiten siitä, voiko tyttö käyttää poikien vaatteita. On myös havaittu, että koulun puolella olevaan ei-vaalea-ihoseen lapseen ei kohdistu syrjintää.

LIITE 5 Perhepäivähoidon toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma

Perhepäivähoidon toiminnallista- tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmaa laadittaessa on henkilöstölle annettu mahdollisuus kertoa mielipiteensä kehitettävistä aihealueista. Henkilöstö on tehnyt havaintoja siitä, mihin seikkoihin huomio kiinnittyy kohdattaessa lapsi ja mil-laiseen leikkiin heitä ohjataan. Toiveena on ollut, että perhepäivähoidon piirissä olevilla lap-silla olisi yhdenvertaisuuden näkökulmasta enemmän mahdollisuuksia osallistua erilaiseen järjestettävään toimintaan mukaan.

Henkilöstöä on ohjeistettu välttämään turhaa työttelyä ja pojittelua sekä kohtaamaan huolta-jat tasavertaisesti. Kehitystehtävänä on ollut käyttää mahdollisuuksien mukaan materiaalia tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Mm. erilaiset värityskuvat sekä tasa-arvoa- ja yhdenvertaisuutta käsittelevät kirjallistaukset ovat olleet työn tukena. Lisäksi työssä on hyödynnetty toimintavinkkejä tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Perhepäivä-hoidon piirissä oleville lapsille on järjestetty toimintakauden aikana taksikyyti erilaisiin tapah-tumiin mahdollisuuksien mukaan. Lisäksi on hyödynnetty etäyhteyksien tuomia mahdolli-suuksia osallistua mukaan erilaisiin tapahtumiin.

Arvioitaessa toimintaa, voidaan todeta, että henkilöstön omalla asenteella on suuri merkitys tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyössä. On tärkeää, että henkilöstö reflektoi aktiivisesti omaa toimintaa ja perhepäivähoitokodissa olevia oppimisympäristöjä. Tasa-arvo- ja yhdenvertai-suustyö jatkuu perhepäivähoidossa tarjoamalla lapsille sukupuolesta riippumatta mahdolli-suuksia erilaisten leikkivälineiden käyttöön sekä hyödyntämällä jo olemassa olevaa materi-aalia sekä hankkimalla mahdollisuuksien mukaan uutta materiaalia tasa-arvo- ja yhdenver-taisuustyön tueksi.